

TRIBUNA

Vida, terra, panteïsmes

Patronat de la Fundació Joan Maragall

El 26 de juliol, dia del seu 103 aniversari, va morir el científic James Lovelock. Era especialment conegut per la seva teoria Gaia (o Gea), segons la qual la Terra pot ser considerada, en el seu conjunt, com un autèntic organisme viu. També ho era, en àmbits més especialitzats, pels seus invents tècnics – com ara un mesurador de concentracions d'ozó emprat pels descobridors del forat de la capa d'ozó atmosfèrica – i per les seves aportacions – en col·laboració amb Lynn Margulis – a aspectes de la teoria de l'evolució referents a la simbiosi i a la interacció dels organismes amb les característiques fisicoquímiques del seu entorn.

No és el lloc, aquesta secció de religió, de donar detalls de la seva personalitat ni contribucions, però poden resultar suggeridores dues reflexions que suscita la seva obra: fins a quin punt formem part, sense ser-ne conscients, d'entitats vives de nivells superiors?; fins a quin punt el possible caràcter d'entitat viva de la Terra pot contribuir a la nostra relació amb el sagrat?

Es tracta de dos temes ben actuals. El primer, perquè invita a sortir de l'individualisme egocèntric en què vivim, tan limitador. El segon, per l'interès actual en el canvi climàtic, que tantes conseqüències tindrà en l'habitabilitat de diverses zones del planeta, en els recursos hídrics

EMILIA GUTIÉRREZ

El científic James Lovelock

i agrícoles, i en l'economia i la política, tal com ho estem constatant.

Definir la vida és una de les grans qüestions científiques del nostre temps, a causa dels programes científics orientats a fabricar vida al laboratori i de cercar vida en altres planetes. També ho és esbrinar fins a quin punt conjunts d'espècies altament simbiòtiques poden ser considerades com a noves formes de vida; o bé, com es va passar d'organismes procariontics (sense nucli) a organismes eucariòtics (amb nucli, i força més complexos).

Els humans formem part d'entitats culturals, econòmiques, polítiques i religioses. N'hi ha que poden ser considera-

des –més enllà d'analogies més o menys sofisticades– com a entitats amb vida pròpia? Les llengües, nacions, religions, poden ser considerades com éssers vivents amb metabolisme, creixement, reproducció i resposta al medi pròpies?

Més que donar-hi una resposta, interessa la pregunta. D'una banda, perquè en una època tan individualista ens invita a preguntar per coses que van més enllà de nosaltres mateixos i a ser més conscients de dependències i condicionaments sense els quals la nostra vida seria ben diferent. Això ens pot fer socialment més responsables i més agraïts. Però atribuir caràcter viu a aquestes entitats també pot suposar un perill de fonamentalismes i nacionalismes a ultrança, com si calgués defensar una vida superior davant la qual no fa res immolar milers de vides humanes, com si canviari unes fronteres o la interpretació d'uns textos suposés una autèntica mutilació d'un organisme viu.

La segona qüestió és fins a quin punt la idea que la Terra, planetàriament, pugui ser considerada com un organisme vivent coincideix en la visió de la sacralitat de la natura. En el judeocristianisme, Déu supera la natura –la crea, la transcendeix, la desborda en l'espai i en el temps, l'acompanya, tal com passa amb les lleis de la física, que desborden estrelles i galàxies i els detalls de què depèn tan crucialment la nostra existència.

En el panteïsmes, en canvi, Déu s'identifica amb la natura –habitualment, amb una natura més o menys propera–. Ara bé, amb quina natura? En els panteïsmes de la Mare Terra s'al·ludeix a una depen-

dència material, sense la qual el nostre desenvolupament i nutrició no haurien estat possibles. Imaginar que, a més d'aquesta relació de filiació i dependència, poguéssim formar part de la Terra com a entitat viva superior apunta a una relació encara més intensa, amb nous nivells de responsabilitat. Potser en podríem trobar precedents, en la història de les religions, en certes formes de gnostiicisme que consideren que formem part

Definir la vida és una de les grans qüestions científiques dels nostres temps

de Déu mateix.

En síntesi, el tema de la vida –entre la biologia sintètica i l'ecologia planetària, entre la consciència humana i la intel·ligència artificial– duu a moltes qüestions filosòfiques i teològiques que desborden la ciència estricta, però que són una contribució i un estímul de la ciència a continuar reflexionant sobre què som i sobre què és la realitat, que ens desborda tan àmpliament.●

Informació elaborada per: **DAVID JOU, JAUME DANTÍ, NÚRIA ICETA, JAUME ANGELATS, FRANCESC TORRALBA, MAR PÉREZ, MAR ROSÀS, MARGARITA MAURI**; emèrits: **PERE LLUÍS FONT, JOSEP MARIA CARBONELL, ANTONI MATABOSCH; MIQUEL CALSINA**, director de *Qüestions de Vida Cristiana*